

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XIX. Alia minora pro reducenda vera religione adiumenta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

Ipsos sacer-
dotes vitia
corripue-
rant.

Disciplina
religionis
conserua-
trix.

Laici causa
sunt vitiōrū
cleri, quia
sic liberos
ducant.

fidem, & pene dixerim dormientem censura caelestis erexit; cumque nos peccatis nostris pati amplius mereremur, clementissimus Dominus sic cuncta moderatus est, vt hoc omne quod gestum est, exploratio potius, quam persecutio videretur. Studebant augendo patrimonio singuli, & obliui quid credentes, aut sub Apostolis ante fecissent, aut semper facere deberent, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus inhiabant. Non in sacerdotibus religio deuota, non in ministris fides integra, non in operibus misericordia, non in moribus disciplina. Corrupta barba in viris, in feminis forma fucata. Adulterati post Dei manus oculi, capilli mendacio colorati. Ad decipienda corda simpliciū, callide fraudes, circumuentionis fratribus subdola voluntates. Lungere cū infidelibus vincula matrimonii, prostituerent gentilibus membra Christi. Non iurare tantum temere, sed adhuc etiam perurare, prepositos superbo tumore contemnere, venenato sibi ore maledicere, odiis pertinacibus iniucem sibi discidere. Episcopi plurimi, quos & hortamento esse oportet ceteris, & exemplo, diuina procuracione contempta, procuratores rerum secularum fieri, derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas prouincias aberrantes, negociacionis quæstusosa mundinas aucupari. Esurientibus in Ecclesia fratribus non subuenire, habere argentum largiter velle, fundos insidiosis fraudibus rapere, vñs multiplicantiū senu augere. Hæc S. Martyr tractatu de lapsis, ætate Martyrum. Nostis malis grauioribus causæ fuerunt, maior disciplina iactura, grandior vitiōrum dominatio, quæ tandem in rebellionem achæresim desierunt. Nec mirum: sine disciplina cura non modo pax religionis teneri non potest, sed ne religio quidem ipsa. Disciplina custos spei, retinaculum fidei, dux itineris salutaris, fomes ac nutrimentum bone indolis, magistra virtutis, facit in Christo manere semper, ac iugiter Deo viuere, ad promissa caelestia, & diuina premia peruenire. Cyprianus de disciplina & habit. virg. Nihil hoc tempore plerique magis obstat, quo minus ad veterem religionem redeant, quam quorundam in ea male viuientium exēpla. Vulgus enim de vita doctrinam æstimat, quem mancipatum diuitiis, ardentem libidinibus, fastu turgentem conspexerit, ab eo doctrinam largitatis, pudicitia, modestia, se discere recte posse non credit. Miraris non conuerti errantes? miraris sine fructu te laborare? de vita tua dubitant, quia in animo latet, vitia tua sunt in propatulo, plus illa valent ad odium, quam incerta fides ad dilectionem. Cibus verbi Dei promittis esurientibus. Sed manu impura, ac purulenta dum porrigis, suspectum reddit & facis inimicos blasphemare nomen Domini. Est vero peccatum tuum grande nimis coram Domino quia retrahis homines à sacrificio Domini, non à sacrificio arietum & vitulorum, sed à sacrificio orationum, fidei, pietatis. Auertuntur à Deo, cuius ministrum vident tot vitiis inquinatum. Nulla re magis crescunt hæreses, quam clericorum vitiis, laicorum peccatis, qui vitiis suis prolem ita inficiunt, vt pietati nunquam assuescat; testantur ipsi hæretici, qui scripturis, & rationibus conuicti, in accusationem curiæ Romanæ, totiusque status Ecclesiastici vertuntur, quibus alio loco respōdebo, neque enim magis excusabiles illi sunt, quam filii Israel, qui sceleribus Ophni, & Phinees retracti à sacrificio Domini colebant Baalim, & Astaroth. Nunc illos monco, qui cum de Ecclesia viuunt, de Christi patrimonio incrassati sint, de stipendio ducis nostri larga donatiua accipiant, sua ignauia, inscitia, ebrietate, turpitudine, castra sua hostibus produnt, de animarum pereuntium exitio nihil solliciti, pacem Ecclesiæ in opulencia, & quiete prebendarum collocantes. O Deus bone, si expedit ei, qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in te credunt, vt mola asinaria suspendatur ex collo eius, & demergatur in profundum maris, qui montes poterunt sufficere aut taxa tot ceruicibus alliganda? toties mergendis illis qui nō modo pusillos, sed mundum vniuersum scandalizant; magnos, & paruos, pu-

illos qui in te credunt, magnos vt credere desinant, incredulos ne ad fidem veniant. Omnibus Christianis dictum est. Sitis sine querela, & simplices filii Dei, si ne reprehensione in medio nationis praua, & peruersa, inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo: verbum vita continetes ad gloriam meam in die Christi. Philip. 2.15. Episcopis vero & praelatis dicitur. Exemplum esto fidelium in verbo, & in conuersatione, in caritate, in fide, in castitate. 1. Tim. 4.12. Et. In omnibus prabe te ipsum exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate, verbum sanum, irreprehensibile: Tit. 2.7. Et quare? causam addit: vt is qui ex aduerso est, vereatur nihil habens malum dicere de nobis. Non verbo solo, sed exemplo vel maxime Apostoli orbem conuerterunt, exemplis iterum ad infidelitatem itur, dum enim conscientiam abnegant, fidei naufragium faciunt. Quia enim in conspectu populi male viuunt, quantum in ipsis est, eos à quibus cognoscuntur, occidunt. Omnis, qui male viuunt in conspectu eorum quibus prepositus est, quantum in ipso est, occidit.

Quid igitur? an illis in partibus vbi Ecclesiæ disciplina negligitur perpetuum bellum prædicas? Aut bellum, aut seruitutem, aut interitum. Si enim mores emendentur, abusus tollantur, scandala remoueantur, perbreue bellum victoria excipiet solida, si peccatis Deus amplius irritabitur, errantes, in hæresi firmabuntur, hæsitantes, & dubii plane auertentur, excutiet licentiam ac lasciuia, vt multis iam locis fecit, Deus. Si Episcopi ac praelati impares sunt quorundam vitiis, fortiores Deus Zelotes mittet vltorem, quo impium simul tollet, & impietatem eius. Sic Asiam, Ægyptum, Græciam Turcæ occuparunt, dum nec Clerus parer Episcopis, & Episcopi à summo pastore defecerunt, dum mores barbarorum nequitiam superabant. Ita fere comparatum videmus, vt cum ad summum vitia ascenderint, omnia pariter ruant, ad summum autem ascendisse credenda sunt, si publica lege, vel consuetudine, & approbatione committuntur, si vim omnem vigoremque legum, si auctoritatem Magistratus elidant. Enonitur quod sanari non potest. Peribit in Europa religio, nisi sanctitatis religionis morum integritas consentanea sit. Quid igitur reformandum censet? dicit mihi quispiam reformationis & metuens, & indigus. Generatim quicquid deformatum est, quicquid etsi deforme non est, ob circumstantias tamen causa est alicuius in Ecclesia deformitatis.

CAPVT XIX.

Alia minora pro reducenda vera religione adiumenta.

§.1. **P**lutima sunt pro temporū, locorumque varietate, quæ prudentia, & pietatis ingeniosus amor suggerit, quæ pereuntibus adhiberi possunt, vt saluetur. Sine admiratione disciplinarū mathematicarum capiuntur lapones, moralium rerū prudenti expositione gaudent, Indorū plurimi beneficentia, Americani carmonibus & musica, omnia igitur tentanda sunt, pro salute hominum, cum omnia peruigil ille Draco ad eorum exitum molietur. Misera est enim Respublica, si magna quidem turba exundat, sed pereuntium.

§.2. **P**rimo loco musicam piam ac grauem colloco, quæ non sola modulatione & harmonia aures mulceat, sed multo magis verborū, & sententiarum luce mentē instruat, sanctitate voluntatē afficiat. Veritas suauitate illa facillime discitur, & retinetur. Exemplo falsa docentium, & hæresiarcharum id claret. Paulus Samofatenus hymnos Ecclesiasticos in fæda, adulatoriaque carmina mutauit, Ariani quoque & Pelagiani hoc errorum auxilio fidem, disciplināque perdidit; quorundam vero eo vsque est progressa audacia,

Praelati exemplum in subditos manant.

Si praelati emendare possunt impares vitiis, Turcæ tollet.

Omnia pro veritate tentanda principii.

Musica virtutem suauiter docet.

dacia, ut Sordidicos etiam cantus in Ecclesiam inducerent. Nec aliter nostra tempora sectarum multitudine, & fœditate infamata sunt, quam cantionibus suauimodulamine hæresim insinuantibus, & veritatibus irrisorem sonantibus. Sic hymni Lutherici, sic Bezani animas plures, quæ scripta & declamationes occiderunt. Quid nunc igitur hoc ad medicinam vsurper princeps orthodoxus, quod ad perniciem impotiores excogitarunt? Mouerunt illa olim Augustinū, lib. 10. cap. 33. confels. *Quantum fleui in hymnis, & canticis tuis, suauiter sonantis Ecclesie tue vocibus commotus acriter, vocet tua influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea astuabat affectus pietatis, & currebant mihi lacrymæ, & bene mihi erat cum eis.* Et postea. Ita fluctuo inter periculum voluptatis, & experimentum salubritatis, magisque adducor, non quidem irretractabilem sententiam proferens canendi consuetudinem approbare in Ecclesia, ut per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis assurgat.

Musica cur
ra legisla-
toribus fuit.

Aristoteles libris suis de Republica conscriptis de musica multa præscribit, quæ superuacua, aut etiam grauitati materiæ parum consentanea nonnulli iudicarunt. Sed reuera ita sensit & Plato; & Reipublice suæ pater, peritusque gubernandi artifex Tullius l. 2. de legib. *Assentior enim, inquit, Platoni, nihil tamen in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi sonos; quorum vix dici potest, quanta sit vis in vitæque partem. Nam & incitat languentes, & languem facit excitatos, & tum remittit animos, tum contrahit.* Ciuitatumque hoc multarum in Græcia interfuit, antiquum vtrumque seruare modum, quorum mores lapsi in molliem, pariter sunt immutati cum cætibus, aut hac dulcedine, corruptelaque deprauati, ut quidam putat: aut cum seueritas eorum ob alia vitia concidisset, tum fuit in auribus, animisque mutatis, etiam huic mutationi locus. Quamobrem ille quidem sapientissimus Græciæ vir, longeque doctissimus valde hanc labem veretur; negat enim mutari posse musicas leges, sine mutatione legum publicarum. Docuit hoc Germania, Galliaque; nam pendebat in ancipiti animis, noua musica pro vetere illa suauiter seuerâ, & virtutis administra, licentior, interuenit, & illecebrofâ dulcedine hæreses illitas incautis animis propinauit, nunc igitur prudentis medici officium est, veritatem & sanctitatem maiore cōcentuum suauitate condire, ne mentibus in mollitiē prolapsis asperæ incidant, ac repudientur. Quam ob causam ad instar Dauidis, Asaph, & Idithum multi viri doctissimi Psalmos, hymnosque modis musicis ornauerunt, plerique etiam Episcopi sacros cantus in Ecclesias vernacula lingua induxerunt.

Combinatio-
rum habenda ratio.

§. 3. Dulce est hoc, sed tamen salutare remedium, asperius quod sequitur, nec iniquum tamen, nec arduum, ut ante matrimoniorum publicas denunciations, & contractus tam sponsus, quam sponsa fidei rationem reddere cogantur. Parit res illa non pauca commoda; nam primo institui, & erudiri ad veritatem per hanc occasionem possunt. Deinde cura quedam religionis cunctis iniicitur, atque ea ratione dum promittunt se in Ecclesia futuros, fidemque vetustam amplexuros, veritati paulatim obligantur & amant. Suis etiam artibus petendi sunt hæretici, cum enim aliquando audirem adolescentes Lutheranos contra Caluinianos dira iactantes, quorum tamen

princeps pulso Luthero Zvinglium recipi iubebat, miratus sum eos nodum in nasam illam pertractos; cumque rogarem, quomodo feruente reformatione ipsis Lutheranismus relinqueretur? Responderunt; Nunc quidem adolefcentiæ se libertate gaudere, nec admodum furentis ministri curare minas, fore tempus cum iugum subeundum videant, ubi enim ad nuptias adspirare inceperint, cedendum esse violentiæ consistoriali; & cum vxore accipiendum esse pudendæ obscenitatis concubinum, nempe Calvinismum. Tami dura est conditio inter hæreticos ducentium nubentiumque, quibus nota lues & pestis in genialem thalamum dudenda est: quomodo igitur se Deo princeps orthodoxus excusabit, si non maiorem ipse salutis rationem ducat, & lege lata edicat, ut cum sacramenti sanctitate, cum indiuiduo coniugii nexu, veritatem religionis sinceræ ac castæ coniungant, præsertim cum in sola fide orthodoxa nuptiale fœdus sine labe culpæ contrahatur.

§. 4. Connexa matrimonio sunt etiam alia, ut nempe ad lauacrum regenerationis non nisi Catholico ritu accedatur, nemo patrinorum iure gaudeat, nisi cuius explorata sit in fide sinceritas, nemo honorem sepulturae Ecclesiasticæ consequatur, nisi cum iis sacramenta Ecclesiæ participarit.

§. 5. Quod si sensum & arte pia reducendæ sunt in viam animæ errantium, nec dimitti possunt peruerforum dogmatum propagatores, in hoc incumbat magistratus orthodoxus, ut sibi eorum institutio, præsentatio, confirmatio, examen committatur. Sic enim nocentissimum quemque arcebunt, discordes, & rerum controuersiarum incuriosos, rebus domesticis, aut etiam principi deditos Synagogis illis præficiet, & feruorem hæreses restinguet, nec indoctos amouebit, sic enim error contemnetur, & cum imperiti sæpe errare soleant, constantia demetur.

§. 6. Dissensiones errantium doctorum alet, efficietque ut sæpe colloquantur, seque mutuo arguant; ita enim cum omnes intelligent certi nihil apud eos inueniri, facile veritati manus dabunt. Est etiam illa discordia utilis ad cognoscendos hominum nequissimorum mores; si enim quispiam Lutheranos libros eristicos contra Calvinistas, vel illorum contra Lutheranos legere velit, non hominum in homines inuectiuas esse, sed demonum contra demones furores, & rugitus sibi persuadebit, ex hisce principi iusta causa mutationis offerretur; & in originem tantorum malorum inquirendi, si enim vera repererit, fontes; si falsa calumniatores puniet. Errorum enim veritas in publicum producet.

§. 7. Multa alia sunt, quæ principi prudens caritas, & cura proximi sponte dictabit. Omnia illa quæ amorem, venerationemque Magistratui conciliant, etiam eo proficiunt, ut principis sententiam in religione facile amplectantur, atque eiusmodi sunt, Tributorum & onerum remissio, prompta cum incendiis aut ruinis deformata est aliqua pars ditionis auxilia, annonæ procuratio. His enim efficitur, ut quicquid Magistratui aduersum putant, oderint. His si cum diuina gratia, orationibusque feruentibus princeps vtatur, breui omnino tempore hæreses extirpabit, quamuis initio legibus ipsis, & Magistratui potentiores esse videantur.

Bella hæreticorum pax Ecclesiæ.

Clementia amorem principis conciliat.

POLI-